

Demografický vývoj SR v roku 2018 v kontexte posledných desiatich rokov

Demografické procesy sú dôležité najmä z dlhodobejšieho pohľadu, preto ŠÚSR pripravil informácie o trendoch demografických procesov za uplynulých 10 rokov. Porovnával sa vývoj od roku 2009 do aktuálneho roku 2018. Tento desaťročný úsek označujeme ako sledované obdobie.

Sobášime sa starší, priemerný vek nevesty stúpol na 31 rokov a 4 mesiace, muži sa ženía až po 34. narodeninách

- Sobášnosť má dlhodobo nízku intenzitu, čo sa prejavuje stále početnejšou skupinou sobášaschopného obyvateľstva. Za posledných desať rokov narástla táto skupina o takmer 200 tisíc osôb. Počet osôb, ktoré by sa mohli vydávať či ženiť (slobodných, rozvedených a ovdovených osôb vo veku 18 a viac rokov) dosiahol 2,22 milióna osôb (*presne 2 223 803 osôb v roku 2018 a 1 995 044 osôb v roku 2009*)
- Súčasne sa v priebehu uplynulých 10-tich rokoch počet sobášov zvýšil z 26-tisíc (26 356) na hodnotu 31-tisíc (31 177).
- Počas sledovaného obdobia (2009 – 2018) bol dosiahnutý najvyšší počet sobášov v roku 2017 (31 309).
- Vydávame a ženíme sa na Slovensku čoraz starší. Od roku 2009 rokov sa zvýšil vek u oboch pohlaví o 2,5 roka. Na začiatku sledovaného obdobia vstupovali muži do manželstva v priemernom veku 32 rokov (31,7), ženy vo veku 29 rokov (28,6), v roku 2018 už mali muži pri vstupe do manželstva viac ako 34 rokov (34,2) rokov a ženy vyše 31 rokov (31,3).
- V prípade oboch slobodných snúbencov je zvýšenie priemerného veku pri sobáši približne o 2 roky.
- Trendom zvyšovania priemerného veku je dôsledkom **posúvania uzatvárania manželstiev do vyššieho veku**. Napr. v roku 2009 sa vo veku do 24 rokov zosobášilo 4-tisíc (3 874) mužov (15 %) a vyše 8-tisíc (8 167) žien (30 %), v roku 2018 to už bolo len 3-tisíc (2 773) mužov (9 %) a 5,5 tisíca (5 672) žien (18 %).
- Počas sledovaného obdobia (2009 – 2018) bol každoročne dosiahnutý najvyšší počet sobášov vo vekovej skupine 25 – 29 ročných mužov aj žien.

Zaujímavosť:

V priebehu roka 2018 sa najvyšší počet sobášov uzatvoril v mesiaci september (5 134 sobášov, čo predstavuje 16,5 %), a najnižší počet v mesiaci december (774 sobášov, tzn. 2,5 %).

Zvyšuje sa početnosť rozvodov po dlhšej dobe trvania manželstva

- Počas sledovaného desaťročného obdobia bol najvyšší počet rozvodov 12,6-tisíc zaznamenaný v roku 2009, na 100 uzavretých manželstiev pripadlo až 48 rozvodov. V nasledujúcich rokoch počet rozvodov klesal, minimálnu hodnotu dosiahol v roku 2016, kedy sa rozviedlo 9,3-tisíc manželstiev. Na 100 uzavretých manželstiev pripadlo 31 rozvodov. Mierny nárast bol zaznamenaný iba v roku 2017 (celkovo 9,6 tisíc rozvodov) a približne na rovnakej úrovni roka 2017 bol aj počet rozvodov v roku 2018.
- Kontinuálne sa zvyšuje priemerný vek pri rozvode u oboch pohlaví. Za sledované desaťročné obdobie sa zvýšil o tri roky, u mužov z 40,6 na 43,7 roka, u žien z 37,9 na 40,9 roka.
- Rastúci trend má aj priemerná dĺžka trvania rozvedeného manželstva, za desať rokov sa zvýšila o jeden rok na 15,4 roka (v roku 2018). Ide predovšetkým o dôsledok rastu početnosti rozvodov po dlhšej dobe trvania manželstva, napríklad rozvody po 25 a viac rokoch trvania manželstva v roku 2018 tvorili 21 % rozvodov (1 977 rozvodov).
- Najčastejšou príčinou rozvodu manželstiev bola v celom sledovanom období u oboch pohlaví rozdielnosť pováh, názorov a záujmov, v roku 2009 bola dôvodom 61 % rozvodov, v roku 2018 už 70 % rozvodov.
- Pozitívny trend sledujeme pri rozvodoch s maloletými deťmi, ktorý má klesajúcu tendenciu z hodnoty 8 155 v roku 2009, klesol na hodnotu 5 653 rozvodov v roku 2018. Stále však viac ako polovica rozvodov je v rodinách, kde žijú maloleté deti.

Zaujímavosť:

V roku 2018 najdlhšie trvajúce manželstvo, ktoré bolo rozvedené trvalo 60 rokov.

Úhrnná plodnosť je pod hranicou jednoduchej reprodukcie

- Počet narodených detí klesal až do roku 2013, potom došlo k miernemu oživeniu tohto demografického procesu a počet mierne narodených rástol do roku 2017. V roku 2018 nastal mierny medziročný pokles, narodilo sa vyše 57,6 tisíc živých detí. Pozn. v 2012 došlo k úprave metodiky, do narodených sa prestali započítavať deti narodené v zahraničí matkám s trvalým pobytom v SR.
- Z posledných desiatich rokov bola úhrnná plodnosť najvyššia v roku 2018 a dosiahla hodnotu 1,54 dieťaťa. Tento ukazovateľ vyjadruje priemerný počet živo narodených detí pripadajúcich na jednu ženu počas jej celého reprodukčného obdobia (od 15 do 49 rokov).
- Hodnoty pod hranicou kritickej plodnosti (1,5 dieťa na ženu) dosahovalo Slovensko v rokoch 2009 – 2016, v rokoch 2017 a 2018 dochádza k miernemu zvýšeniu hodnoty nad hranicu kritickej plodnosti (1,5).

- V celom sledovanom období je však SR pod *záchovnou hodnotou pre populáciu*, tzn. pod hodnotou 2,1 dieťaťa na jednu ženu. Pod touto hranicou je plodnosť na Slovensku od roku 1989. Záchovná hodnota je úroveň úhrnnej plodnosti, pri dosiahnutí ktorej je zabezpečená jednoduchá reprodukcia populácie, teda kedy generácia môže zabezpečiť svoju plnú náhradu.
- Priemerný vek rodičiek rastie, od roku 2009 sa pri všetkých rodičkách zvýšil o jeden rok na 29,7 rokov. Priemerný vek prvorodičiek (pri prvom dieťati) dosiahol vlani 28 rokov a narástol za celé sledované obdobie tiež o jeden rok.
- Významným demografickým javom je mimomanželská pôrodnosť. Kým v roku 2009 sa mimo manželstva narodilo 30,1 % (19,3 tisíc) detí, v roku 2018 sa mimo manželstva narodilo až 40 % (23 tisíc detí). Tu je však vývoj zaujímavý v tom, že hoci mala mimomanželská plodnosť od polovice 90-tych rokov evidentne rýchlo rastúci trend, ten sa zastavil na hodnote 40 % a zostáva na nej už posledné 3 roky. Možno s nádejou predpokladať, že 40 % detí narodených mimo manželstva je pre slovenskú populáciu hraničná hodnota.

Zaujímavosť:

V roku 2018 bolo zaznamenaných sedem pôrodov trojčiat.

Potratovosť má klesajúci trend, spontánne potraty dosahujú 35 %-ný podiel

- V roku 2018 bolo ukončených potratom takmer 14-tisíc tehotenstiev, čo je v porovnaní s rokom 2009 približne o 4-tisíc potratov menej. Umelo prerušené tehotenstvá predstavovali 65 % potratov (približne 9-tisíc), spontánne 35 % (4,9-tisíc).
- Zo 100 tehotenstiev bolo v roku 2009 bolo ukončených narodením dieťa 77 % a 23 % potratom. V roku 2018 sa narodením dieťaťa ukončilo už 81 % všetkých tehotenstiev, 19 % sa ukončilo potratom.
- Z hľadiska veku bolo v roku 2018 najviac tehotenstiev ukončených potratom vo vekovej skupine 30- až 34-ročných žien. Priemerný vek pri potrate sa od roku 2009 zvýšil z 30 rokov na 31,2 roka a predstavuje tak zvýšenie viac ako o jeden rok.

Zaujímavosť:

V roku 2018 najvyšší počet potratov bol zaznamenaný u slobodných žien vo veku 27 rokov, bezdetných so stredoškolským vzdelaním s maturitou.

Najčastejšie zomierame na choroby obehovej sústavy

- Počet úmrtí počas sledovaného desaťročného obdobia dosahovala v intervale 53 – 54-tisíc úmrtí za rok. Najviac zomretých (54 293) bolo práve v minulom roku.
- *Hrubá miera úmrtnosti* vyjadrujúca počet úmrtí na tisíc obyvateľov, sa počas desaťročného obdobia udržiavala do 10 úmrtí na tisíc obyvateľov.
- V štruktúre zomretých prevláda mužská populácia, ale rozdiely medzi úmrtnosťou mužov a žien sa zmenšujú, kým v roku 2009 pripadalo na tisíc zomretých žien 1 077 zomretých mužov, v súčasnosti pripadá na tisíc zomretých žien 1 048 mužov.
- Najčastejšou príčinou smrti u oboch pohlaví sú choroby obehovej sústavy, vlani na ne zomrelo 11-tisíc mužov (41 % zomretých mužov). Rovnako choroby srdca a krvného obehu boli príčinou smrti 14-tisíc žien (53 % zomretých žien).
- Najväčší nárast za sledované desaťročné obdobie bol zaznamenaný pri úmrtiach spôsobených nádormi, u mužov nárast z 24,7 % na 28,0 %, u žien nárast z 20,4 % na 23,1 %.
- Pozitívny vývojový trend má *stredná dĺžka života pri narodení (nádej na dožitie pri narodení)*, ktorá vyjadruje predpokladaný vek dožitia narodených v roku 2018. Za uplynulých desať rokov sa zvýšila hodnota tohto ukazovateľa u mužov o 2,4 roka a u žien o 1,6 roka. Muži majú nádej na dožitie pri narodení takmer 74 rokov a ženy 80 rokov.

Zaujímavosť:

Vyšší podiel zomretých tvoria ženy, až 65 % zo všetkých zomretých žien tvorili vdovy. Je to spôsobené najmä faktom, že ženy sa dožívajú vyššieho veku ako muži.

Mobilita ľudí sa zvyšuje, počet ľudí sťahujúcich sa v rámci SR dosiahol najvyššiu hodnotu za desať rokov

- V sledovanom desaťročnom období sa v rámci SR sťahovalo každý rok od 80-tisíc (v roku 2009) po 98-tisíc tisíc ľudí (v roku 2018). V minulom roku dosiahli počty ľudí, ktorí sa presťahovali v rámci Slovenska maximálnu hodnotu od vzniku SR.
- Až štvrtina (25-tisíc) sťahujúcich sa minulý rok zmenila trvalý pobyt do iného kraja.
- V celom sledovanom období prevládalo v rámci vnútornej migrácie v SR sťahovanie žien, každý rok tvoria 53 – 54 % sťahujúcich sa.
- V roku 2018 sa zo zahraničia prisťahovalo 7 253 osôb a do zahraničia sa vysťahovalo 3 298 osôb. Najväčší objem zahraničnej migrácie bol v sledovanom období zaregistrovaný v roku 2016 (takmer 11,5 tisíca sťahujúcich sa).
- V celom desaťročnom období bola SR migračne ziskovou krajinou, počet prisťahovaných zo zahraničia prevyšoval počty tých, čo sa vysťahovali do zahraničia.

Zaujímavosť:

V roku 2018 bol najstaršou osobou prisťahovanou zo zahraničia muž vo veku 91 rokov, najstaršia vystávaná osoba do zahraničia bola 87-ročná žena.

Slovenská populácia starne, klesá podiel obyvateľstva v produktívnom veku

- V roku 2018 *obyvateľstvo v produktívnom veku* (veková skupine 15 – 64 rokov) tvorilo 68 % populácie SR, v priebehu desať rokov sa produktívna zložka obyvateľstva znížila približne o 4 body.
- Príčinou poklesu je predovšetkým pokles pôrodnosti a skutočnosť, že do poproduktívneho veku sa niekoľko rokov dostávajú populačne silné ročníky povojnovej vlny.
- Starnutie populácie dokumentujú i ďalšie ukazovatele veku. *Priemerný vek* sa zvýšil počas uplynulých desať rokov o takmer 2,5 roka. Z hľadiska pohlavia na začiatku sledovaného obdobia dosahoval priemerný vek mužov hodnotu 36,8 roka a žien 40,1 roka, v roku 2018 bol už priemerný vek mužov viac ako 39 rokov a žien vyše 42 rokov.
- *Mediánový vek* sa počas desiatich rokov zvýšil ešte významnejšie, a to o takmer 4 roky a v roku 2018 dosiahol 40,6 roka. Z hľadiska štruktúry teda viac ako polovica ľudí v SR mala nad 40 rokov.
- *Index starnutia* zohľadňujúci podiel detí a seniorov v populácii sa významne mení, kým v roku 2009 pripadalo na 100 detí 80 osôb seniorov, v minulom roku sa tento pomer dokonca obrátil a na 100 detí už pripadalo 102 seniorov. V rámci demografických štatistík deti sú osoby do 14 rokov a tvoria predproduktívnu zložku obyvateľstva. Seniori (poproduktívna zložka obyvateľstva) sú ľudia vo veku 65 a viac rokov.